

Ks. Zbigniew Gaczyński, Radom

STOPNIE SAKRAMENTU ŚWIECEN

W Kościele jest tylko jedno kapłaństwo – kapłaństwo Jezusa Chrystusa, który siebie samego złożył w ofierze Ojcu. Wszyscy ochrzczeni mają w tym kapłaństwie swój udział. Jednak Jezus dopuścił niektórych do szczególnego udziału w swoim kapłaństwie, aby ich stała posługa była znakiem obecności Bożej w Kościele. W ten sposób zaistniało kapłaństwo służebne, nazywane także hierarchicznym, co zakłada w sposób naturalny pewne zróżnicowanie. W teologii kapłaństwa, od czasów świętego Cypriana, mówi się w kapłaństwie służebnym, o *gradach* – stopniach święceń. Kapłaństwo jest jedno, jest jednością, która dopuszcza różne stopnie. Istnieje zatem różnica stopni święceń, a nie samej natury w jednym sakramencie kapłaństwa. Między stopniami święceń istnieją pewne zależności. „Następstwo święceń – od diakonatu do biskupstwa – ma charakter kumulatywny: przyjmując jedno święcenie, nie traci się wcześniejszego; biskup jest zarazem prezbiterem i diakonem, a prezbiter jest także diakonem”¹

1. Terminologia nowotestamentalna – różnorodność posług

Nowy Testament mówiąc o funkcjach w gminie unika świeckich terminów takich jak: *arkhe*, *time*, *telos*, które oznaczają stosunek panowania. Zamiast nich mówi o służbie. Nie zna on jednoznacznych pojęć obejmujących służby czy posługi, które charakteryzowałyby to, co współcześnie nazywamy *ministerium ecclesiasticum* (LG 28). Znajdujemy natomiast w nim biblijne określenia takie jak: apostołowie, prorocy, nauczyciele, pasterze, prezbiterzy, biskupi, diakoni. Znamy również inne funkcje charyzmatyczne funkcjonujące w pierwotnym Kościele. Fakt ten może wskazywać, że Chrystus nie pozostawił Apostołom konkretnych norm dotyczących posług we wspólnotach².

Tekst Nowego Testamentu nie nazywa kapłanem żadnego spełniającego posługę w pierwotnym Kościele. Pojęcie kapłan było zdeterminowane przez historię i praktykę religijną. Oznaczało służbę bóstwa. Według Nowego Testamentu nie ma już *hiereis*, nie ma kultowych kapłanów w Kościele Jezusa Chrystusa. Jest tylko jeden *Archiereus* – Arcykapłan Jezus Chrystus (Hbr 2,17; 4, 14; 5,10). Po Nim dopie-

¹ Goyret P., Powołani, konsekrowani, posłani. Sakrament kapłaństwa, Warszawa 2004, 130-131.

² Por. Dupuy B. D., *Teologia dei ministeri ecclesiastici*”, *Mysterium Salutis*, Brescia, 610-611.

ro są jedynie: apostołowie, prezbiterzy, biskupi i diakoni³ Chrystus zakłada i pozwala uczestniczyć swojemu ludowi w swoim własnym kapłaństwie.

To Jezus począwszy od powołania pierwszych swoich uczniów stwarzał podwaliny do kształtowania się posług w Kościele pierwotnym. Można się dopatrywać w Jego działalności kształtowania elementów pewnej hierarchizacji, a co za tym idzie późniejszego udziału w Jego kapłaństwie. W taki sposób postrzega się posłanie siedemdziesięciu dwóch uczniów, którzy uczestniczą w Jego władzy (Mt 18, 18; Łk 10, 17-20) oraz wybór Kolegium Dwunastu (*hoi dodeka*) oraz przede wszystkim powołanie Apostołów (*apostoloi*), których przygotowywał do wyjątkowych zadań.

W pierwotnym Kościele posługa Apostołów determinowała wszystkie inne posługi. Jako pierwsi Apostołowie na mocy władzy otrzymanej od Chrystusa spełniali funkcje kapłańskie. Otrzymali misję i władzę udzielania chrztu (por. Mt 28, 19), odpuszczania i zatrzymywania grzechów (por. Mt 16, 19; 18, 18; J 20, 20-23). Podobnie otrzymali władzę nad duchami nieczystymi oraz zostali posłani, aby namaszczać chorych (por. Mk 6, 7. 12). Jednym z najważniejszych momentów jest oczywiście przekazanie Apostołom władzy sprawowania Wieczery Pańskiej (por. Łk 24, 47).

To, że Apostołowie otrzymali od Chrystusa szczególną misję i władzę we wspólnocie, nigdy nie budziło wątpliwości. Także możliwość przekazywania tej misji i władzy innym. Dokonany dla uzupełnienia grona dwunastu wybór Macieja w Dziejach Apostolskich (Dz 1, 15-26) opisany zostaje jako coś oczywistego. Podobnie posługa apostołowa św. Pawła świadczy o przedłużaniu w czasie posługi apostołowskiej. Apostołowie przekazywali swoją władzę i posługę następcom. Mianowali, przez włożenie rąk, „starszych” (gr. *presbiteroi*) lub „dozorujących” (gr. *episkopoi*), aby „kierowali Kościołem Boga, który On nabył własną krwią” (Dz 20, 28). Obydwa terminy prezbiter i biskup, jakkolwiek różne w swych semantycznych korzeniach, miały wspólne chrystologiczne znaczenie. Opisywały tych, którzy przewodzili chrześcijańskim gminom. Pierwsze wspólnoty o rodowodzie hebrajskim posługiwały się słowem prezbiter. Wspólnotom helleńskim bliższy był termin biskup⁴. Jednak ich używanie w pismach nowotestamentalnych jest niejednoznaczne, ponieważ nie istniała jeszcze uściślona terminologia. Nie można ich traktować jako synonimy⁵.

Ze względu na wzrost liczby wiernych, Apostołowie wybrali „siedmiu mężów (...), cieszących się dobrą sławą, pełnych Ducha i mądrości” i „modłąc się włożyli na nich ręce”, by „obsługiwali stoły” (por. Dz 6, 1-6). Mimo że Nowy Testament

³ Por. Ratzinger J., *Il senso del ministero sacerdotale*, Trento 1969, 14.

⁴ Por. Goyret P., *Powołani, konsekrowani, posłani. Sakrament kapłaństwa*, 115.

⁵ „Mówiąc o wzajemnym ząębaniu się terminów *presbyteros* i *episkopos*, świadomie unikaliliśmy określenia ich mianem synonimów. W rzeczywistości nie chodzi tu o zwykłe synonimy. Pierwszy z nich, znacząc tyle co starszy, określa pewien stan, drugi zaś – wyrażając ideę pewnego nadzoru, czuwania – wskazuje na określoną funkcję. Przeto ci sami ludzie, kiedy stanowili kolegium zarządzające lokalnymi Kościołami, byli nazywani starszymi, gdy zaś z biegiem czasu zostały dokładniej sprecyzowane przynajmniej niektóre ich funkcje administracyjne, poczęto ich określać mianem biskupów”, Romaniuk K., *Sakramentologia biblijna*, Warszawa 1994. 175.

żadnego z członków 'Kolegium Siedmiu' nie nazywa diakonami, wielu starożytnych interpretatorów upatruje w nich pierwszych diakonów. Natomiast św. Paweł wspomina wyraźnie o urządzie diakona w ustroju gminy chrześcijańskiej w Filippi (Flp 1,1), a w innym Liście mamy przedstawione przymioty, jakimi diakoni powinni się cieszyć (por. 1Tm 3,8-13). Posługa diakona w pismach Nowego Testamentu określa posługiwanie kościelne różne od posługiwania prezbiterów-biskupów, wyrażone w trzech zakresach: nauczycielskim, liturgicznym i charytatywnym.

2. Stopnie sakramentu święceń w pierwszym tysiącleciu

Pierwsze znane pozabiblijne pisma chrześcijańskie również nie przedstawiają jednolitej terminologii. Pochodzące z I wieku Didachę wymienia jedynie biskupów i diakonów, nie wspomina nic o prezbiterach⁶ Klemens Rzymski podobnie wymienia jedynie biskupów i diakonów jako wybranych przez Apostołów⁷, aczkolwiek występuje w jego liście również termin prezbiter. Listy św. Ignacego z Antiochii są pierwszym jednoznacznym świadectwem trójczłonowej hierarchii ustanowionej w poszczególnych Kościołach obejmujących biskupa, prezbiterów i diakonów⁸.

Od początku III wieku znajdujemy świadectwa na temat innych posług. Jako pierwszy Tertulian wprowadził do teologii pojęcie *ordo* – stan na oznaczenie urzędów związanych z sakramentem kapłaństwa i dla wyodrębnienia kapłanów od ludu. On też pierwszy zastosował w odniesieniu do biskupa pojęcie *summus sacerdos* oraz opisał różne formy posługi diakonów, prezbiterów i biskupów. Wymienia już także posługę lektorów. W III wieku św. Cyprian wprowadził do pojęcia *ordo* rozróżnienie *gradus* (stopnie) i w ten sposób przyczynił się do dalszego hierarchizowania kapłaństwa, do którego odniósł też pojęcie *sacerdotium*, jako ściśle związane z Eucharystią⁹.

Kolejnym świadectwem jest *Tradycja Apostolska* Hipolita. Jak wskazuje tytuł dzieła, nie ma ono zamiaru przedstawiać czegoś nowego, ale ukazuje otrzymaną tradycję apostołską. Cytowane przez niego modlitwy wypowiedziane przez biskupa podczas święceń biskupa, prezbitera i diakona odnoszą się do jasnych szczegółowych zadań tych święconych w Kościele. Wymienieni przez niego również lektor i subdiakon nie są wyświęceni przez włożenie rąk, dlatego nie ma dla nich własnej modlitwy¹⁰ Lektora i subdiakona wymieniają również *Didaskalia*. Euzebiusz

⁶ „Wybierzcie zatem sobie biskupów i diakonów godnych Pana, ludzi cichych, spokojnych, bezinteresownych, wiarygodnych i wypróbowanych”, Didachę, XV. 1., *Pierwsi świadkowie*, Kraków 2008, 40.

⁷ Apostołowie „nauczając po różnych krajach i miastach spośród pierwocin [swojej pracy] wybierali ludzi wypróbowanych duchem i ustanawiali ich biskupami i diakonami dla przyszłych wierzących” Św. Klemens Rzymski, List do Kościoła w Koryncie, XLII, *Pierwsi świadkowie*, 70.

⁸ Św. Ignacy Antiocheński, *List do Kościoła w Efezie*, IV; *List do Kościoła w Magnezji*, II; *Do Kościoła w Tralleis*, II, III, *Do Kościoła w Filadelfii*, IV, w; *Pierwsi świadkowie*.

⁹ Buxakowski J., „Podstawy teologiczne posłannictwa diakona, prezbitera i biskupa”, *Kościół jako missio. Sakrament Kapłaństwa*, Katowice 1994, 106.

¹⁰ Za Auer J., *I Sacramenti della Chiesa*, Assisi 1989, 424.

w swojej *Historii Kościelnej* cytuje list papieża Korneliusza do biskupa Fabiana z 251 roku, w którym przedstawia siedem stopni funkcjonujących w Kościele rzymskim. Są nimi jeden biskup oraz „46 kapłanów, 7 diakonów, 7 subdiakonów, 42 akolitów, 52 egzorcystów, lektorów i ostiariuszów”¹¹. W Kościele rzymskim ukształtowała się zatem tradycja siedmiu stopni, trzech wyższych, do których zaliczano kapłana, diakona i subdiakona¹² oraz cztery stopnie niższe egzorcysty, akolity, lektora i ostiariusza¹³. Były one stopniami przygotowującymi i prowadziły do przyjęcia prawdziwych i właściwych stopni wyższych¹⁴.

W Kościele Zachodnim trzy antyczne stopnie biblijne: biskupa, prezbitera i diakona są wymieniane przez wszystkich. Inne stopnie, funkcjonowały w Kościołach lokalnych zależnie do potrzeb miejsca i czasu, dlatego przekształcały się, jak i zanikały. Rozwój posług należy łączyć z powstawaniem znaczących miejsc kultu oraz zwiększoną częstotliwością wielorakich nabożeństw.

Tradycja Wschodnia różniła się od Zachodniej i przyjmowała pięć stopni: biskupstwo, kapłaństwo, diakonat, subdiakoniat i lektorat. Inne posługi, których nie brakowało w praktyce kościołów Wschodnich, nie były rozumiane jako stopnie święceń. Można by do nich zaliczyć między innymi psalmistów i kantorów. Tradycja Wschodnia nie zna posługi akolity.

Na Wschodzie i Zachodzie chrześcijaństwa w pierwszym tysiącleciu z zasady w ramach sakramentu święceń przyjmowano trójstopniową strukturę: biskup, prezbiter i diakon, które w różny sposób w zależności od czasów i miejsc konstytuowały ten sakrament¹⁵. Poza tą główną zasadą istniały inne stopnie czy posługi kościelne¹⁶, tzw. stopnie niższe, którym pierwotnie nie nadawano charakteru sakramentalnego.

3. Stopnie święceń w teologii scholastycznej

Scholastyka średniowieczna przejęła po okresie patrystycznym idee kapłaństwa wyrażającego się w siedmiu stopniach: ostiariat, lektorat, egzorcystiat, akolitat, subdiakoniat, diakonat i kapłaństwo (*sacerdotium*). Rozumiała je jako mieszczą-

¹¹ Euzebiusz, *Historia Kościelna*, VI, 43, 11, Poznań 1924, 302.

¹² Do XII w. subdiakoniat był uważany za święcenia niższe, dopiero od XIII w. został uznany za święcenia wyższe. Por. Hemperek P., „Reforma święceń niższych i subdiakonatu”, *Prawo Kanoniczne*, 3-4 (1973) 212.

¹³ Poszczególne stopnie miały konkretne przełożenie na liturgię i życie Kościoła. Subdiakoniat miał za zadanie bezpośrednio wspomagać diakonat; egzorcysta związany był z wyrzucaniem złych duchów, w praktyce egzorcysta jedynie pomagał w pewnych ceremoniach obrzędu katechumenów i troszczył się o wodę święconą. Akolitat związany był z noszeniem świeczników, zapalaniem światła w kościele oraz przygotowaniem wina i wody do Eucharystii. Lektorat upoważniał do czytania, śpiewania i pilnowania ksiąg. Ostiariusz miał zadanie pilnowania wejścia i zakrystii.

¹⁴ Por. Auer J., *I Sacramenti della Chiesa*, 426.

¹⁵ Por. Dupuy B., „Forme di esistenza e ministeri ecclesiali”, *Mysterium Salutis*, Brescia, 1975, 632.

¹⁶ Zob. Nowak J., *Historia posług w Kościele*, LitS 3 (1997) 2, 53-57.

ce się w sakramencie święceń i odciskające charakter sakramentalny. W Pontyfikacie z X wieku święcenia zaczynają się od tonsury, a ich szczytem jest prezbiterat. Biskupstwo odłączone od innych stopni pojawia się jako koronacja: króla, cesarza, gdyż biskup stał się panem feudalnym¹⁷. Piotr Lombard próbował uzasadniać liczbę stopni siedmioma darami Ducha Świętego. Jednak zarówno Albert Wielki, Bonawentura, jak i przede wszystkim Tomasz z Akwinu krytycznie odnosili się do takiej interpretacji, uzasadniając, że łaska otrzymana na każdym stopniu święceń jest łaską Ducha Świętego z siedmioma darami¹⁸. Wszyscy przyjmowali, że te siedem stopni stanowią jedną całość sakramentu. Tomasz z Akwinu wszystkie siedem stopni uważał za sakramentalne, a różnicę między nimi uzależniał od tego, czy dany stopień mniej lub bardziej łączy się z Eucharystią¹⁹.

Największa dyskusja teologiczna dotyczyła stopni wyższych. Hugon od św. Wiktora przyjmował, że stan biskupów i prezbiterów stanowią jeden i ten sam stopień kapłański, ale w stopniu tym istnieją różne godności i władze. Dzięki Piotrowi Lombardowi nauka o jednym wspólnym stopniu prezbiteratu i episkopatu przyjęła się w średniowieczu. Przyjmując nauki Hugona od św. Wiktora Piotr Lombard wyróżniał w jednym stopniu kapłańskim dwie godności: prezbitera i episkopat. Będąc odróżniony jedynie godnością od prezbiteratu, episkopat nie był rozumiany jako stopień. Racją jaka za tym przemawiała, jest to, że nie daje on władzy specjalnej nad Eucharystią. Trzeba zaznaczyć, że scholastyka średniowieczna nie odbierała biskupstwu charakteru sakramentu, ale umiejscawiała go jednak już w kapłaństwie²⁰. Prawdziwym i właściwym sakramentem święceń były święcenia kapłańskie. Wyznanie wiary Michała Paleologa sformułowane na Soborze Lyonskim wymienia święcenia kapłańskie – prezbiteratu jako jeden z siedmiu sakramentów Kościoła²¹. Joseph Ratzinger wyjaśnia to następująco: „W Średniowieczu doszło do tego rozróżnienia pomiędzy władzą nad *corpus Christi verum* i nad *corpus Christi mysticum*. To zaś rozróżnienie ściśle było związane z różnicą między *sacramentum* a *iurisdictione*. Jedynie władza przemieniania chleba i wino w *corpus Christi verum* liczyła się jako rzeczywista sakramentalna władza. Natomiast władza kierowania Kościołem, *corpus mysticum*, uważana była za czysto prawną władzę, która zasadniczo była oddzielona od sakramentu. Władza nad *corpus verum* jest całkowicie przekazywana w święceniach prezbiteratu; biskup zaś otrzymuje ponadto władzę *corpus mysticum*, a więc władzę prawną i tym samym niesakramentalną. Przy takim spojrzeniu święcenia biskupie nie posiadają już właściwego sakramentalnego charakteru; zewnętrznym zaś przejawem tego jest fakt, że pojęcie *sacerdos*, którym w pierwotnym Kościele najczęściej określano biskupa, stało się ekwiwalentem sło-

¹⁷ Por. Journel P., *Le ordinazioni*, La Chiesa in preghiera. Introduzione alla liturgia, Roma 1963, 543.

¹⁸ Por. Tomasz z Akwinu, *Summa theologiae*, suppl, q. 37, a.2.

¹⁹ „Et ideo distinctio ordinis est accipienda secundum relationem ad Eucharistiam”, Tomasz z Akwinu, *Summa theologiae*, suppl, q. 37, a.2.

²⁰ Por. Galot J., *Teologia del sacerdozio*, Firenze 1981, 189.

²¹ „Wyznanie wiary cesarza Michała Paleologa”, *Breviarium fidei*, 255, Poznań 2007, 153.

wa *presbyter*²². Ofiarnicze średniowieczne rozumienie kapłaństwa istoty święceń prezbiterów nie upatruje w nałożeniu biskupich rąk, lecz w przekazaniu kandydatowi do prezbiteratu kielicha z winem i pateny z hostią, które bezpośrednio miały „służyć” do składania Ofiary. W taki sposób przedstawia tę doktrynę Sobór Florencki²³

Według św. Alberta Wielkiego episkopat jest zwykłą władzą jurysdykcyjną. Biskupstwo jest przez niego widziane nie jako stopień święceń, ale sakramentaliom i ukoronowanie kapłaństwa. Bonawentura, Albert Wielki i Tomasz z Akwinu oraz większość teologów tego czasu, postrzega biskupstwo nie jako *ordo*, ale jako *sakramentale*. To godność, która zostaje dodana do kapłaństwa. Różnicę widziano tylko na płaszczyźnie jurysdykcji²⁴. Według nich prawdziwym i właściwym sakramentem święceń kapłańskich były święcenia prezbiteratu. Dlatego w odniesieniu do wspomnianych siedmiu stopni tego sakramentu używano słowa *święcenia*, natomiast w stosunku do ustanawiania biskupów używano słowa *konsekracja*, dla opatów było zarezerwowane pojęcie *blogosławieństwo*.

Duns Szkot uznawał biskupstwo za oddzielny stopień święceń, który może nadawać wszystkie inne stopnie, i w konsekwencji posiada wybitne miejsce. Poprzez jego dzieła ugruntował się pogląd, według którego święcenia wprowadzają w pozycję prestiżu w Kościele, który uprawniałby do wykonywania aktów sakramentalnych, a w szczególności do celebrowania Eucharystii. W następstwie tych poglądów kanoniści wprowadzają dziewięć stopni święceń, do uznawanych siedmiu dodają biskupstwo oraz tonsurę, na mocy której kandydat do święceń był włączany w poczet duchownych. Taki podział znajduje się w Dekrecie Gracjana rozróżniającym dziewięć stopni duchownych.

Teologowie scholastyczni wiedzieli, że Kościół starożytny znał tylko trzy stopnie święceń: biskupstwo, prezbiterat i diakonat. Piotr Lombard motywował zaistnienie innych stopni wolą Kościoła, natomiast Tomasz z Akwinu stwierdza, że władza innych stopni święceń, które pojawiły się później, była już we władzy diakonatu²⁵

4. Nauczanie Soboru Trydenckiego

Teologia przedtrydencka reprezentowała różne poglądy na urząd biskupa, sakrament święceń, niższe święcenia i tonsury. Wielość uprzednich ujęć oraz przede wszystkim jednostronne, ograniczone do głoszenia Słowa, pojmowanie szafarza przez

²² Ratzinger J., Nauka Kościoła o “Sacramentum Ordinis”, [w] *Kapłaństwo*, Poznań Warszawa 1988, 68-69.

²³ „Szóstym jest sakrament święceń, którego materią jest to, co się przekazuje, aby udzielić święceń. I tak prezbitera przekazuje się przez wręczenie kielicha z winem i pateny z chlebem. Diakoniat przez podanie księgi Ewangelii. Subdiakoniat przez podanie pustego kielicha przykrytego pustą pateną. Podobnie jest przy innych święceniach, gdzie przydzielane są rzeczy odnoszące się do danej posługi”, *Bulla unii z Ormianami, Sobór Florencki*, [w] Dokumenty Soborów Powszechnych, t.III, Kraków 2003, 523.

²⁴ Ott L., “Das Weihesakrament”, [w] HDG IV/5, Freiburg Br. 1969, 80.

²⁵ Por. Tomasz z Akwinu, *Summa theologiae*, suppl, q. 37, a.2.

protestantów, wymusiło potrzebę określenia pewnej nauki na te tematy. Zrobił to Sobór Trydencki. Trzeba mieć jednak świadomość, iż ojcom soborowym nie chodziło o wszechstronne i wyczerpujące określenie istoty kapłaństwa, ale przede wszystkim o wyjaśnienie podważanych prawd.

4. 1. Sakrament święceń

Sobór Trydencki orzekł, że sakrament święceń jest ustanowionym przez Chrystusa²⁶. Ustanowienie tego sakramentu zostaje nazwane ustanowieniem kapłaństwa, a szafarze wyświęceni przez Kościół nazwani następcami apostołów „w kapłaństwie” Odpowiadając na stanowisko reformatorów treść kapłaństwa zostaje ograniczona do „konsekrowania i składania” ofiary eucharystycznej oraz odpuszczania grzechów²⁷ Władze te są udzielane podczas święceń, które obdarowują darami Ducha Świętego i charakterem sakramentalnym.

Sobór zdefiniował istnienie hierarchii w Kościele. Według kanonu 6 należy przyjąć, że „w Kościele katolickim jest hierarchia, ustanowiona z Bożego rozporządzenia, która obejmuje biskupów, prezbiterów oraz [innych] szafarzy”²⁸ Jeśli chodzi o stopnie hierarchii, orzeczenia soboru posiadają w sobie pewną niejasność w tym kanonie jeśli chodzi o szafarzy. Proces powstawania tekstu wskazuje, że chodzi o diakonów, jednak pozostaje pewna wątpliwość, dlaczego diakoni nie są wprost cytowani²⁹ Prawdopodobnie chodziło o nieeliminowanie posług święceń niższych. Istnienie samej hierarchii jest potwierdzone ustanowieniem z rozporządzenia Bożego, bez bezpośredniego odnoszenia jej do żadnego ze stopni święceń.

Sobór potępia twierdzenie, iż „oprócz kapłaństwa (*sacerdotium*) w Kościele katolickim nie ma innych święceń, wyższych i niższych, którymi jakby stopniami zbliża się do kapłaństwa”³⁰ Konsekwentnie wylicza siedem święceń³¹. Święcenia niższe, jakimi zajmuje się dość szczegółowo sobór, czyli subdiakon, akolita, egzorcysta, lektor i ostiariusz, tracą swoje pierwotne znaczenie³². Należy podkreślić, iż listy święceń nie wspominają biskupstwa, co było konsekwencją rozdzwieńców co do jego natury kapłańskiej.

4. 2. Wyższość biskupów nad prezbiterami

Idea sakramentalnego charakteru siedmiu stopni święceń, ale bez uznania sakramentalności biskupstwa, które łączono z prezbiteratem, wymuszała różne teolo-

²⁶ „Pismo Święte pokazuje i tradycja Kościoła katolickiego zawsze uczyła, że zostało ono (kapłaństwo) ustanowione przez tego samego naszego Pana i Zbawiciela, i że apostołom i ich następcom w kapłaństwie została przekazana władza konsekrowania, ofiarowania i szafowania Jego Ciałem i Krwią, jak również odpuszczania i zatrzymywania grzechów”, Sobór Trydencki, sesja 23, I/A, DSP, t.IV, 679.

²⁷ Por. Sobór Trydencki, sesja 23, I/A, roz. 1, DSP, t.IV, 679.

²⁸ Sobór Trydencki, sesja 23, I/C, Kan. 6, DSP, t.IV, 685.

²⁹ Por. Galot J., *Teologia del sacerdozio*, 190.

³⁰ Sobór Trydencki, sesja 23, I/C, Kan. 2, DSP, t.IV, 685.

³¹ Por. Sobór Trydencki, sesja 23, I/A, roz. 2, DSP, t.IV, 681.

³² Posługa poszczególnych święceń, Sobór Trydencki, sesja 22, III/A-F, DSP, t.IV, 669-677.

giczne próby rozwiązania tego problemu. Podjęto je również podczas obrad Soboru Trydenckiego. Pomimo interwencji biskupów hiszpańskich, według których urząd biskupa byłby wyższy z Prawa Bożego od urzędu prezbitera, takie stwierdzenie nie znalazło się w zdefiniowanych kanonach. Prawdopodobnie mocny nurt kurialny obawiał się szkód jakie taka doktryna mogłaby przynieść nauce o prymacie papieskim³³

Sobór Trydencki określa w hierarchii wyższość biskupów nad prezbiterami. „Święty sobór oświadcza też, że do tego hierarchicznego porządku, oprócz innych stopni kościelnych, należą zwłaszcza biskupi, którzy weszli w miejsce po apostołach, ustanowieni (jak mówi ten sam Apostoł) przez Ducha Świętego, „aby zarządzili Kościołem Bożym”, wyżsi są od prezbiterów, udzielają sakramentu bierzmowania, święcą szafarzy Kościoła i mogą pełnić wiele innych czynności, do których nie mają żadnej władzy osoby niższych święceń”³⁴. Biskupi są zatem następcami Apostołów, ale należą „zwłaszcza” do hierarchicznego porządku. Nie można powiedzieć nie popadając w ekskomunikę „że biskupi nie są wyżsi od prezbiterów, albo że nie mają władzy bierzmowania i udzielania święceń, albo że ta, którą mają, jest im wspólna z prezbiterami; albo że święcenia przez nich udzielane bez zgody lub powołania ze strony ludu lub władzy świeckiej są nieważne”³⁵. Biskupi mają własną władzę im przysługującą, szczególnie jeśli chodzi o udzielanie sakramentu bierzmowania i święceń. Jest to władza szersza w stosunku do kapłanów w dziedzinie sakramentów. Nie oznacza to jednak, że prezbiterzy nie mogą w żadnym wypadku bierzmować czy święcić. Ta władza przysługuje biskupowi inaczej niż prezbiterom.

Sobór nie definiuje czy wyższość biskupów nad prezbiterami pochodzi z woli Chrystusa, czy ma uzasadnienie eklezjalne. Według kanonu 6 musi być ona odnożona do „Bożego rozporządzenia”. Nie zostaje również określone czy różnica między biskupami i prezbiterami dotyczy tylko władzy jurysdykcyjnej, czy również władzy święceń. Z teologicznej i kościelno-politycznej sytuacji wynika niedostateczna i uboga doktryna o sakramencie święceń³⁶.

5. Konstytucja Apostolska *Sacramentum Ordinis*

Niewątpliwie zasługującym na zatrzymanie i refleksje w kontekście stopni sakramentu święceń jest dokument papieża Piusa XII *Sacramentum Ordinis*. Konstytucja Apostolska Piusa XII z 30 listopada 1947 roku już w swoim tytule „O święceniach diakonatu, prezbiteratu i episkopatu” wskazuje potwierdzenie trzech stopni sakramentu święceń. Zamiarem papieża nie było jednak wypowiedzenie się na temat stopni sakramentu kapłaństwa, ale określenie, co należy do ważności w obrzędach poszczególnych święceń.

³³ Por. Auer J., *I Sacramenti della Chiesa*, 413.

³⁴ Sobór Trydencki, sesja 23, I/A, Rozdział 4, 683.

³⁵ Sobór Trydencki, sesja 23, I/C, Kan. 2, DSP, t.IV, 685.

³⁶ Por. Schneider T., *Znaki bliskości Boga*, Wrocław 1995, 282.

Konstytucja Apostolska podkreśla jedność sakramentu święceń. „Wiara katolicka wyznaje, że w całym Kościele z ustanowienia Chrystusa Pana jest tylko jeden sakrament kapłaństwa udzielający władzy duchowej i łaski do należącego wypełniania obowiązków kościelnych”³⁷. Dokument przedstawiając naukę o materii i formie sakramentu święceń wielokrotnie wylicza trzy stopnie tegoż sakramentu. Modyfikuje on zatem stanowisko Soboru Florenckiego, który uważał podanie znaczących przedmiotów za materię sakramentu kapłaństwa. Pius XII stwierdza, że „jedyną materią wyższych święceń diakonatu, prezbiteratu i biskupstwa jest nałożenie rąk” Precyzuje on w szczegółach, dla każdego ze święceń: diakonatu, prezbiteratu i biskupstwa, co należy do istoty rytu święceń. Można zatem, bazując na tym dokumencie, przyjąć sakramentalność każdego ze święceń i uznawać w sakramencie święceń stopnie diakona, prezbitera i biskupa. Zaznaczmy, że papież Pius XII nie bierze w dokumencie pod uwagę subdiakonatu i pozostałych niższych stopni. Takie przedstawienie sprawy jest o tyle ważne, że jeszcze Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku rozumiał jako stopnie święte i większe subdiakoniat, diakonat i prezbiterat (Kan 949).

6. Nauka Soboru Watykańskiego II

Najwięcej uwagi ojcowie soborowi poświęcają biskupstwu i diakonatowi. Najważniejszą nauką doktrynalną dotyczącą ujmowania sakramentu święceń jest przesunięcie akcentu z drugiego na trzeci stopień kapłaństwa, czyli na biskupstwo. To, co Sobór Trydencki starał się przedstawić o kapłaństwie w oparciu o prezbitera. Jego określenie jako władzy składania ofiary okazało się zbyt wąskie. Sobór Watykański II dopełnił to ujęcie w oparciu o episkopat. Jest to władza apostolska, która obejmuje zarówno nauczanie, jak i sprawowanie sakramentów, jak wreszcie i władzę pasterską, swoistego kierowania wspólnotą wyznawców Chrystusa. Kapłaństwo służebne, urzędowe jest posługą apostołów (LG 20). Dlatego też znajdujemy w tekście stwierdzenie nie ofiarnicze kapłaństwa: „ci, którzy wśród wiernych oznaczeni są przez święcenia kapłańskie, ustanawiani są w imię Chrystusa, aby karmili Kościół słowem i łaską Bożą” (LG 11).

6.1. Różnica stopni święceń

Najważniejszym dla naszych rozważań jest trzeci rozdział *Lumen Gentium* poświęcony „hierarchicznemu ustrojowi Kościoła, a w szczególności episkopatowi” Na początku tego trzeciego rozdziału *Lumen Gentium*, ogólne stwierdzenie przyznaje Jezusowi ustanowienie poszczególnych posług: „Chrystus Pan dla pasterzowania Ludowi Bożemu i ustawicznego ludu tego pomnażania ustanowił w Kościele swym rozmaite posługi święte, które mają na celu dobro całego Ciała” Chodzi o „wyposażonych we władzę świętą szafarzy” (LG 18).

³⁷ Konstytucja Apostolska papieża Piusa XII *Sacramentum Ordinis*, BF 1053, Poznań 2007, 396.

Sobór określa zdecydowanie stopnie hierarchii: „kościelne posługiwanie, ustanowione przez Boga, jest sprawowane na różnych stopniach święceń przy tych, którzy już od starożytności noszą nazwę biskupów, prezbiterów i diakonów” (LG 28). Tekst ten obejmuje biskupów, prezbiterów i diakonów wspólnie jednym pojęciem *ministerium ecclesiasticum*, i jest to rzeczywistość obejmująca „różne posługiwanie”

Nie wypowiada się na temat pochodzenia owego rozróżnienia sakramentalnego. Zatem może pochodzić ono zarówno z ustanowienia Chrystusa, jak można je wywodzić jedynie z rozporządzenia Kościoła, jak to miało miejsce z wieloma elementami dotyczącymi sprawowania sakramentów³⁸.

6.2. Sakramentalność biskupstwa

Na Soborze Watykańskim II pierwszy raz zostaje doktrynalnie stwierdzony sakramentalny charakter święceń biskupich. „Sobór święty uczy, że przez konsekrację biskupią udziela się pełni sakramentu święceń, która zarówno w tradycji liturgicznej Kościoła, jak i w wypowiedziach świętych Ojców nazywana jest najwyższym kapłaństwem, bądź pełnią świętego posługiwania” (LG 21). Wyrażenie rozpoczynające przedstawiony tekst „sobór święty uczy” jest znacząca i wyraża pragnienie jakie ojcowie soborowi pragnęli wyrazić, określając jednoznacznie sakramentalności biskupstwa. Nadając sakramentalny charakter posłudze biskupów, sobór opowiedział się za koncepcją, która przeważała w Kościele na Wschodzie i Zachodzie przez pierwsze milenium chrześcijaństwa, że w wyniku święceń biskupich osoba konsekrowanego otrzymuje misję biskupią³⁹. Przyjęta zgodnie z prawem sakra biskupia stanowi fundament sakramentalny dla udziału biskupów w jedynym i powszechnym posłannictwie Chrystusa. Sakramentalne znamię episkopatu jest źródłem i podstawą zdolności biskupów do działania w imieniu i w zastępstwie samego Chrystusa (*in Eius persona*), czyli wypełniania przez nich urzędowych funkcji nauczania, uświęcania i rządzenia. Znamienne jest jednak, że w stosunku do tego stopnia sobór używa terminu ‘konsekracja’, a nie ‘święcenia’

6.3. Episkopat jako „pełnia sakramentu święceń”

Kolejnym ważnym stwierdzeniem soboru jest nie tylko określenie, że konsekracja biskupa jest najwyższym stopniem w posłudze i kapłaństwie Chrystusa, ale potwierdzenie w nim pełni sakramentu święceń. Biskupi, „naznaczeni pełnią sakramentu święceń” przez Ducha Świętego, który został im dany w święceniach, „stali się prawdziwymi i autentycznymi nauczycielami wiary, kapłanami i pasterzami”,

³⁸ Por. Bourgeois H., Sacramenty według Soboru Watykańskiego II (od XV do XX wieku), [w] *Historia dogmatów*, t. III, Kraków 2001, 225-226.

³⁹ Por. Antón A., Lo statuto teologico delle conferenze episcopali, w: *Natura e futuro delle conferenze episcopali. Atti del Colloquio internazionale di Salamanca (3 - 8 gennaio 1988)*, Bologna 1988, s. 219.

i jako tacy, uobecniając sobą Chrystusa (*in persona Christi*), stoją na czele Pańskiej ołtarzarni. To dar Ducha Świętego w biskupie prowadzi go do wypełnienia, czyli do pełni uczestnictwa w kapłaństwie i misji Chrystusa.

Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen Gentium* czyni wyraźnie rozróżnienie terminologiczne. W odniesieniu do kapłaństwa biskupów używa dla nich łacińskiego słowa *pontificatus*, kapłaństwo prezbiterów natomiast określa terminem *sacerdotium*. Biskup otrzymuje pełnię sakramentu święceń, która włącza go do Kolegium Biskupów i czyni widzialną głową powierzonego mu Kościoła partykularnego. Biskupi jako następcy Apostołów i członkowie kolegium mają udział w odpowiedzialności apostołskiej i w posłaniu całego Kościoła pod zwierzchnictwem papieża, następcy św. Piotra (LG 23).

Nie jest zgodne z myślą soboru mówienie, że biskup ma „pełnię kapłaństwa”. Kapłaństwo Chrystusa jest jedno i niepodzielne (por LG 10). Nie można mieć go więcej lub mniej. Sobór wyraża się precyzyjnie stwierdzając, że biskupstwo jako ostatni stopień stanowi „pełnię sakramentu święceń”⁴⁰, a podczas konsekracji elekt zostaje wyniesiony „na urząd najwyższego kapłaństwa”

6.4. Natura prezbiteratu

Jeśli chodzi o prezbiterów sobór ogranicza się do stwierdzenia funkcji jaką otrzymali od biskupów, którzy to „w sposób prawomocny przekazali zadania swego urzędu w różnym stopniu różnym jednostkom w Kościele” (LG 28). Prezbiterzy „na mocy sakramentu kapłaństwa, na podobieństwo Chrystusa, najwyższego i wiekuistego Kapłana (Hbr 5,1-10, 7,24, 9,11-28), wyświęceni są, aby głosić Ewangelię, być pasterzami wiernych i sprawować kult Boży jako prawdziwi kapłani Nowego Testamentu” (LG 28). Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis* mówi o kapłanach posiadających „świętą władzę kapłańską składania Ofiary i odpuszczania grzechów i aby w imieniu Chrystusa sprawowali publicznie, dla ludzi, urząd kapłański” (PO 2). Jednak ta władza jest im udzielona „w podporządkowanym stopniu” w stosunku do biskupów (PO 2). Dekret podkreśla rolę Chrystusa w wykonywaniu służby kapłańskiej: „Urząd prezbiterów, jako związany z biskupstwem uczestniczy we władzy, mocą której sam Chrystus Ciało swoje buduje, uświęca i rządzi”. Nie ma natomiast jasnych określeń dotyczących roli Chrystusa u początków historycznych prezbiteratu. Sobór mówi jedynie, że apostołowie „mieli w sprawowaniu swego urzędu rozmaitych pomocników”, i że w konsekwencji biskupi przyznali prezbiterom posługę urzędu. Pozostaje otwarty problem konkretnego pragnienia Chrystusa przy powoływaniu prezbiteratu. Oczywiście, brak wypowiedzi nie można interpretować jako negację⁴¹.

⁴⁰ Zarówno LG 21 „*episcopali consecrationem plenitudine conferri sacramenti Ordinis*”, jak i LG 26 „*Episcopus, plenitudine sacramenti Ordinis insignitus*” nie pozostawiają co do tego wątpliwości. Za *Enchiridion Vaticanum. 1. Documenti del Consiglio Vaticano II, Testo ufficiale e versione Italiano*, Bologna 1985.

⁴¹ Por. Galot J., *Teologia del sacerdozio*, 190.

6.5. Różnica między święceniami prezbiteratu i biskupstwa

Jedność kapłaństwa jest rzeczywistością doktrynalną. Biskupstwo jak i prezbiterat są formami uczestnictwa w kapłaństwie Chrystusa (por. PO 7). Biskupstwo jest najwyższym stopniem kapłaństwa, jednak sobór nigdzie nie mówi o wyższości kapłaństwa biskupów. Prezbiterat jest uczestnictwem niepełnym i charakteryzuje się zależnością od biskupów. Choć kapłani ściśle są podporządkowani biskupowi, to jednak źródłem ich kapłaństwa nie jest urząd biskupi, lecz jedynie i wyłącznie Najwyższy Kapłan Jezus Chrystus. Nowością Soboru Watykańskiego II jest docenienie w kapłaństwie urzędowym trzech kapłańskich funkcji Chrystusa, uznanych przez Tradycję: głoszenie Ewangelii, funkcja kultyczno-sakramentalna oraz zarządzanie wspólnotą. Przez to jasno uświadomił trzy komplementarne zadania kapłanów urzędowych. Konstytucja *Lumen Gentium* ukazuje je tak w powiązaniu z posługą biskupów (25-27), jak z posługą prezbiterów (28).

Sobór pozostawia zatem nadal otwartą kwestię czy charakter biskupstwa jest czymś różnym od charakteru prezbiteratu, czy też chodzi jedynie o jego poszerzenie. Drugie przypuszczenie zdaje się być bardziej zgodne z nauką soborową o odmienności prezbiteratu od biskupstwa jako *subordinato gradu*. Ojcowie ostatecznie nie zdefiniowali na czym polega różnica między tymi święczeniami. Nie można zgodzić się z tezą, że „z całą pewnością obstawać można tylko przy wyższej władzy jurysdykcji”⁴². Gianfranco Ghirlanda, komentując naukę soborową konkluduje: „Stwierdzenie sakramentalności konsekracji biskupiej nie pociąga za sobą stwierdzenia różnicy między biskupstwem i prezbiteratem w zakresie władzy święceń lub sakramentu”⁴³. A są i tacy, którzy twierdzą, że prezbiterzy uczestniczą w jakiejś mierze w biskupstwie, ponieważ ich częściowa władza ma udział we władzy całościowej⁴⁴. Pozostają tym samym nierozwiązane przez sobór wątpliwości związane z możliwością udzielania święceń przez delegowanych przez papieża prezbiterów.

6.6. Przywrócenie diakonatu stałego⁴⁵

Przez stulecia diakonat stały był utrzymywany jako stopień przejściowy na drodze do prezbiteratu. Sytuację tę zmienia Sobór Watykański II. W czasie trzeciej sesji soboru, która miała miejsce w październiku 1964 roku, zatwierdzili Ojcowie zasadę dotyczącą odnowy diakonatu. W następnym miesiącu została promulgowa-

⁴² Skowronek A., *Małżeństwo i kapłaństwo*, Włocławek 1996, 184.

⁴³ Ghirlanda G., „Biskupstwo i prezbiterat w ‘Lumen Gentium’”, [w] *Kapłaństwo*, Comunio, Poznań, Warszawa 1988, 88.

⁴⁴ Por. Głowa S., „Kapłaństwo według myśli Soboru”, *Kościół w świetle soboru*, Poznań 1968, 205.

⁴⁵ Na temat diakonatu stałego por. Selejda R., *Zarys historyczny diakonatu stałego*, Częstochowa, 1998; tenże, *Diakonaty stałe w świetle Biblii i historii Kościoła*, Częstochowa, 2002; tenże, *Diakonaty stałe. Dokumenty Soboru Watykańskiego II i Stolicy Apostolskiej. Bibliografia*, Częstochowa, 2004.

na Konstytucja dogmatyczna *Lumen Gentium*, której artykuł 29 precyzuje główne sprawy związane z tym stanem: „Na niższym szczeblu hierarchii stoją diakoni, na których nakłada się ręce nie dla kapłaństwa, lecz dla posługi” Umocnieni bowiem łaską sakramentalną, w posłudze liturgii, słowa i miłości służą ludowi Bożemu w łączności z biskupem i jego prezbiterium.

Od czasu Soboru Watykańskiego II Kościół łaciński przywrócił diakonat „jako właściwy i trwały stopień hierarchiczny”, podczas gdy Kościoły wschodnie zachowały go nieprzerwanie. Ojcowie soborowi dokonali tego zdając sobie dobrze sprawę, że posługiwania niezmiernie konieczne dla życia chrześcijańskiego, przy obowiązującej dziś karności Kościoła łacińskiego, w licznych regionach z trudem tylko mogą być wypełniane (por. LG 29). Chociaż niektóre funkcje diakonów zwykło się rzeczywiście zlecać, zwłaszcza w krajach misyjnych, mężczyznom świeckim, jednakże wypada, aby tych, „którzy wypełniają prawdziwie diakańskie posługiwanie... umacniać przez obrzęd włożenia rąk przekazany tradycją apostołską i łączyć ściśle z ołtarzem, by przez sakramentalną łaskę diakonatu skuteczniej wypełniali swoje posługiwanie” (por. AG 16).

Ukazano na soborze właściwą naturę tego święcenia, które nie powinno być uważane jako zwykły stopień do kapłaństwa, lecz winno wyróżnić się niezmałnym swoim charakterem, szczególną swoją łaską tak, ażeby ci, którzy są do niego powoływani, mogli na sposób stały służyć „tajemnicom Chrystusa i Kościoła”. Diakoni zatem nie uczestniczą jedynie w powszechnym kapłaństwie wiernych; oni są członkami ciała świętych szafarzy, jednak bez posiadania godności kapłaństwa ofiaricznego⁴⁶.

Ponieważ jednak nie było konieczności wznowienia diakonatu stałego w całym Kościele łacińskim, dlatego do kompetentnych terytorialnych konferencji Biskupów, za aprobatą samego Papieża, należy rozstrzyganie, czy i gdzie jest rzeczą pożyteczną ustanowić tego rodzaju diakonów dla sprawowania opieki duszpasterskiej.

7. Motu proprio *Ministeria quaedam* Pawła VI z 15 sierpnia 1972

Sobór Watykański II nie zajął jasnego stanowiska, jeśli chodzi o subdiakoniat i święcenia niższe. W dekrecie o Katolickich Kościołach Wschodnich znajdujemy jedynie stwierdzenie: „Jeśli zaś chodzi o subdiakoniat i święcenia niższe oraz ich uprawnienia i obowiązki, ma się o to zatroszczyć władza prawodawcza każdego Kościoła partykularnego” (DKW 17).

Konkretne wskazania co do stopni niższych określił Paweł VI w 1972 roku⁴⁷ „W czasie przygotowań do Soboru Watykańskiego II – stwierdza papież Paweł VI –

⁴⁶ Por. Philips G., *La Chiesa e il suo mistero. Storia, testo e commento della Lumen Gentium*, Milano 1993, 328.

⁴⁷ Paweł VI, *Motu Proprio. Disciplina circa Primam Tonsuram, Ordines Minores et Subdiacnatum in Ecclesia Latina innovatur*, AAS 64 (1972) 529-534.

wielu pasterzy Kościoła wносиło prośby, aby zreformować święcenia niższe i subdiakoniat. Sobór zaś, aczkolwiek nic w tej sprawie nie postanowił, ustalił pewne zasady, które otworzyły drogę do rozwiązania tej kwestii i nie ulega wątpliwości, że wydane przez Sobór normy odnoszące się do ogólnej i uporządkowanej odnowy liturgii obejmują także to, co dotyczy posług w zgromadzeniu liturgicznym, tak aby samo uporządkowanie sprawowania ukazało, że w Kościele istnieją różne stopnie i posługi”

Papież Paweł VI postanowił zachować lektorat i akolitat. Nie są one jednak nazywane święczeniami, ale posługami. Udziela się je więc nie przez święcenia, a ustanowienie. Tylko ci, którzy otrzymali święcenia diakonatu, należą do stanu duchownego. Pozostaje zniesiona tonsura. Dla kandydatów do diakonatu i prezbiteratu obowiązkowe jest przyjęcie lektoratu i akolitatu. Normy te zaczęły obowiązywać od 1 stycznia 1973 roku.

„Nic nie stoi na przeszkodzie – dodał papież – aby oprócz powszechnych urzędów Kościoła łacińskiego Konferencje biskupie prosiły Stolicę Apostolską o utworzenie innych, których ustanowienie we własnym regionie uważałyby za szczególnych względów za konieczne lub bardzo pożyteczne. Do tych należą np. funkcje ostariusza, egzorcysty i katechety, jak też inne funkcje zlecone tym, którzy zostali powołani do dzieł miłości, tam gdzie ta posługa nie jest powierzona diakonom”

8. Nauka Katechizmu Kościoła Katolickiego

Katechizm Kościoła Katolickiego generalnie referuje naukę Soboru Watykańskiego II. Jest słusznie nazywany katechizmem tego soboru. Przedstawia on – co warto zauważyć – „sakrament święceń”, nie sakrament kapłaństwa. Ta ostatnia nazwa jest nieściśła i nie odpowiada w żaden sposób określeniu łacińskiemu: *sacramentum ordinis*. Katechizmowy wykład o sakramencie święceń zawarty jest w drugiej sakramentalnej części Katechizmu Kościoła Katolickiego, traktującej o celebracji misterium chrześcijańskiego. Zalicza on sakrament święceń wraz z sakramentem małżeństwa do grupy sakramentów nazwanych sakramentami w służbie komunii.

Stosuje pojęcia *ordo* (stan), *ordinatio* (wejście w stan). „*Ordinatio* oznacza włączenie do *ordo*. W Kościele istnieją pewne stany, które Tradycja na podstawie Pisma świętego już od starożytności określa terminem *taxeis* (po grecku), *ordines* (po łacinie). I tak liturgia mówi o *ordo episcoporum*, *ordo presbyterorum*, *ordo diaconorum*. Inne grupy także otrzymują nazwę *ordo*: katechumeni, dziewice, małżonkowie, wdowy...” (KKK 1537)

Pojęcia *ordinatio* używa Katechizm w podtytułach w odniesieniu do biskupa, prezbitera i diakona (KKK 1537-1538). Obrzęd *ordinatio*, który stanowił akt religijny i liturgiczny, będący konsekracją, błogosławieństwem lub sakramentem, dzisiaj jest zarezerwowany dla aktu sakramentalnego, który udzielając daru Ducha

Świętego pochodzi jedynie od Jezusa i jest wyłączeniem i przyjęciem przez Niego w służbę Kościołowi. (por. KKK 1538)

Cytując św. Ignacego Antiocheńskiego, Katechizm stwierdza: „Od początku posługa święceń była udzielana i wykonywana według trzech stopni: jako posługa biskupów, prezbiterów i diakonów. Posługi udzielane przez święcenia są niezastąpione w organicznej strukturze Kościoła. Bez biskupów, prezbiterów i diakonów nie można mówić o Kościele” (KKK 1593).

Katechizm dalej precyzuje powołując się na naukę katolicką, wyrażoną w liturgii, przez Urząd Nauczycielski oraz stałą praktyką Kościoła potwierdza, że istnieją dwa stopnie uczestniczenia w kapłaństwie Chrystusa: episkopat i prezbiterat⁴⁸. Diakonat zaś „jest przeznaczony do pomocy im i służenia. Dlatego pojęcie *sacerdos* – kapłan – oznacza obecnie biskupów i prezbiterów, a nie diakonów. Nauka katolicka przyjmuje jednak, że zarówno dwa stopnie uczestniczenia w kapłaństwie (episkopat i prezbiterat), jak i stopień służby (diakonat), są udzielane za pośrednictwem aktu sakramentalnego nazywanego ‘święceniami’, to znaczy przez sakrament święceń” (KKK 1554). Katechizm mówi nie o kapłanach, lecz o prezbiterach i biskupach, choć jedni i drudzy określani są w tradycji kościelnej jako kapłani. Jest to bardzo ważna zmiana, bardzo istotne uściślenie.

Jeśli chodzi o święcenia kapłańskie, Katechizm Kościoła Katolickiego stwierdza, że święceń ważnie udzielają biskupi. Łączy ten fakt z posiadaną przez nich sukcesją apostołską. „Biskupi ważnie wyświęceni, to znaczy włączeni w sukcesję apostołską, udzielają ważnie trzech stopni sakramentu święceń (KKK 1576).

Cytując Konstytucję o Kościele Soboru Watykańskiego II, Katechizm mówi, że „sakra biskupia wraz z urzędową funkcją uświęcania przynosi również funkcję nauczania i rządzenia tak, że biskupi w sposób szczególny i dostrzegalny przejmują rolę samego Chrystusa, Mistrza, Pasterza i Kapłana” (1558). Także i kapłańska władza prezbiterów rozciąga się nie na samo sprawowanie Eucharystii i szafowanie sakramentów, lecz na trzy funkcje: głoszenia Ewangelii, pasterzowania i celebrowania kultu Bożego (por. 1564). Nowością Katechizmu jest stwierdzenie, że wszystkim trzem stopniom święceń kapłańskich przysługuje potrójna władza: „Pełniący urząd święceń wykonują swoją posługę wobec Ludu Bożego przez nauczanie (*munus docenti*), kult Boży (*munus liturgicum*) i rządy pasterskie (*munus regendi*)” (KKK 1592).

Sakrament święceń jest zatem szczególną konsekracją tych, którzy w imię Chrystusa karmić będą Kościół słowem i łaską Bożą (por. KKK 1535). Jeszcze dokład-

⁴⁸ Międzynarodowa Komisja Teologiczna ukazuje szerokie rozumienie: „Urząd biskupa i prezbitera ma więc charakter kapłański w tym sensie, że urzeczywistnia posługę Chrystusa w skutecznym głoszeniu orędzia ewangelicznego, w gromadzeniu i prowadzeniu wspólnoty chrześcijańskiej, w odpuszczaniu grzechów i w celebracji Eucharystii, w której w sposób szczególnie uobecnia się Ofiara Chrystusa”, Kapłaństwo katolickie (1970), Teza 3, *Od wiary do teologii. Dokumenty Międzynarodowej Komisji Teologicznej 1969-1996*, Kraków 2000, 13.

niejsze określenie tego sakramentu podane w Katechizmie brzmi następująco: „Sakrament święceń jest sakramentem, dzięki któremu posłanie, powierzone przez Chrystusa Apostołom, nadal jest spełniane w Kościele aż do końca czasów. Jest to więc sakrament posługi apostołskiej” (KKK 1536). To ostatnie stwierdzenie najlepiej oddaje istotę sakramentu kapłaństwa odwołującą się do pierwotnej posługi Apostołów. Ponieważ Katechizm nie robi żadnych rozróżnień, możemy to określenie odnosić do wszystkich trzech stopni sakramentu święceń.